

CONVENANT ERFAFSPOELING

Melkveehouderij beheergebied Wetterskip Fryslân

Convenantpartijen

De partijen die dit convenant dragen zijn:

- LTO Noord
- Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV)
- Agrarische Jongeren Fryslân en
- Wetterskip Fryslân

Leeuwarden, 10 maart 2015.

CONVENANT ERFAFSPOELING

Melkveehouderij beheergebied Wetterskip Fryslân

De kernboodschap

Schoon en ecologisch gezond water vormt de basis voor een duurzame ontwikkeling van het landelijk gebied. Voor wonen, werken en recreatie, voor natuur, landschap en landbouw.

Vanuit dit gemeenschappelijk gevoelde belang leggen Wetterskip Fryslân en de agrarische belangenorganisaties in dit convenant afspraken vast om de verontreiniging van het oppervlakte water door erfafspoeling via een projectmatige aanpak terug te dringen. Ambitie van deze gezamenlijke aanpak is dat gedurende de looptijd van het convenant (2015-2021) de nutriëntenemissie vanaf het erf van melkveebedrijven met minimaal 80 % vermindert.

De agrarische belangenorganisaties kiezen met het afsluiten van het convenant voor een voortrekkersrol, vanuit de wetenschap dat het lozen van vervuild erfspoelwater op oppervlaktewater thans reeds verboden is.

Uitvoering van het convenant vraagt van alle partijen een open en op samenwerking gerichte inzet.

Daarbij hoort dat elke convenantpartij haar eigen verantwoordelijkheid neemt en daar ook op kan worden aangesproken.

Convenantpartijen

De partijen die dit convenant dragen zijn:

- LTO Noord
- Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV)
- Agrarische Jongeren Fryslân en
- Wetterskip Fryslân

Karakter convenant

Dit convenant omvat afspraken op hoofdlijnen. Om concreet aan de slag te gaan is op onderdelen een nadere uitwerking nodig. Met name betreft dit het goed in beeld brengen van de nulsituatie, de inhoudelijke opzet van het door de landbouwpartijen uit te voeren project "Schoon erf" en de daarmee samenhangende financiële uitwerking van de convenantafspraken. Hiertoe nemen de partijen uiterlijk 1 september 2015 een uitvoeringsbesluit.

De overwegingen

- De land- en tuinbouw is van groot economisch belang in het noorden van het land. Verdere bedrijfsontwikkeling is alleen mogelijk met een schone, ook op de omgeving afgestemde productie. Vanuit de kringloopgedachte streeft de sector naar een zo efficiënt en milieuzuinig gebruik van hulpbronnen, waaronder water. Hiermee is ook het imago van de sector gediend.
- De sector heeft met het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer (DAW) de ambitie uitgesproken om in 2021 80 % van de waterkwaliteitsproblemen te hebben opgelost.
- Voor Wetterskip Fryslân is het zorgen voor schoon oppervlaktewater een hoofdopgave, die alle functies ten goede komt: natuur, landschap, recreatie maar ook economische activiteiten als de landbouw zelf.
- Het oppervlaktewater binnen het werkgebied van Wetterskip Fryslân voldoet nog niet aan de in Europees verband afgesproken minimale kwaliteitseisen (Kaderrichtlijn Water). Inspanningen op het terrein van afvalwaterzuivering en het mestbeleid hebben vanaf de jaren tachtig in de vorige eeuw tot een duidelijke verbetering van de waterkwaliteit geleid. Deze positieve trend is de afgelopen jaren echter tot stilstand gekomen. Uit- en afspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen vanuit de landbouw zijn een belangrijke oorzaak van de nog bestaande problematiek.
- Binnen de bedrijfstak ligt de focus thans op vermindering van het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen op de percelen en in de gewassen. Ook erfafspoeling vormt echter een niet te verwaarlozen bron van verontreiniging van het oppervlaktewater (met name via voer, mest en machines). Naar schatting draagt erfafspoeling minimaal tussen de 5 % (N) en 15 % (P) bij aan de nutriëntenlast in het oppervlaktewater binnen het werkgebied van het waterschap. Bovendien gaat het vaak om een piekbelasting met alle negatieve gevolgen voor het waterleven van dien.
De vuillast van een gemiddeld agrarische bedrijf is berekend op bijna 85 VE.
- Erfafspoeling is meestal een probleem van zowel bedrijfsvoering (rekening houden met weersomstandigheden, gebruiksindeling erf consequent volgen, schoonmaken) als inrichting (erfinrichting niet afgestemd op de verschillende bedrijfsprocessen, geen scheiding schoon en vervuild water, erf direct lozend op de watergang).
- Lozing van vervuild erfspoelwater op oppervlaktewater is verboden.
- De agrarische sector is zelf verantwoordelijk voor het nemen van maatregelen om erfafspoeling te voorkomen. Welke dat zijn staat de ondernemer min of meer vrij, als deze maar voldoet aan de vereisten van het Activiteitenbesluit milieubeheer van 2013 en de ondernemer de goede landbouwpraktijk naleeft. Het waterschap staat aan de lat voor het toezicht op het lozingsverbod.
- Om de erfafspoeling problematiek aan te pakken heeft Wetterskip Fryslân eerder overwogen een heffing in te voeren en de opbrengsten te benutten voor een stimuleringsregeling. Wetterskip Fryslân heeft zich door de landbouwbelangenorganisaties laten overtuigen dat op dit moment de aanpak via een convenant op meer draagvlak kan rekenen en daardoor ook perspectief biedt op substantiële vermindering van de emissie van erven naar het oppervlaktewater.
Het waterschap behoudt de mogelijkheid tot het invoeren van een heffing mocht blijken dat het convenant onvoldoende resultaat oplevert.

De afspraken

1. De doelgroep

Het convenant richt zich op de melkveehouderij in Fryslân en zuidelijk Westerkwartier in Groningen. In aantal bedrijven is dit de grootste tak van het areaal agrarische bedrijven binnen het werkgebied van Wetterskip Fryslân (circa 3.000 hoofdberoepsondernemingen). Door de combinatie van werkzaamheden en productverwerking vormt deze sector de belangrijkste potentiële bron van erfafspoeling op het oppervlakte water.

2. Doel en resultaat convenant

Met het afsluiten van het convenant willen de partijen er voor zorgen dat een duurzame bedrijfsontwikkeling van de landbouw binnen het werkgebied van Wetterskip Fryslân, voor wat betreft erfafspoeling, hand in hand gaat met het realiseren van de KRW doelen voor schoon en ecologisch gezond water. De uitvoering van het convenant moet er toe leiden, dat de nutriënten emissie vanaf het erf bij melkveebedrijven in 2021 met 80 % is verminderd.

3. Looptijd convenant

De looptijd van het convenant is zes jaar, van maart 2015 tot en met februari 2021. De in de loop van 2020 op te maken eindbalans vormt de input voor de eventuele noodzakelijke vervolgaanpak van de problematiek van erfafspoeling in de derde KRW beheerplan periode 2022-2027.

De voortgang van het convenant wordt periodiek gemonitord. Geven de tussentijdse resultaten daartoe aanleiding, dan kunnen de partijen besluiten tot aanpassing of -bij onvoldoende doelbereik- tot eventueel beëindiging van het convenant.

4. Betrokkenheid Rijk en provincie.

De in dit convenant afgesproken aanpak van de erfafspoeling is uniek in ons land en kan bij succes op navolging rekenen. Tegelijkertijd beseffen de convenantpartijen dat zij, door deze nieuwe weg in te slaan, risico lopen. Dit geldt zowel voor de nauwe samenwerking tussen waterschap en landbouwbelangenorganisaties, de gekozen werkwijze, als de hoge ambitie van 80 % emissie vermindering. Ook de andere, zich aan de KRW doelen verbonden overheden hebben daarom belang bij het welslagen van dit pilotproject.

Tegen deze achtergrond doen de convenantpartijen een indringend beroep op het Rijk (Ministerie van Infrastructuur en Milieu) en de provincie Fryslân de uitvoering van het convenant inhoudelijk en financieel te ondersteunen. Het overleg hierover is opgestart. De uitkomsten worden verwerkt in het uitvoeringsbesluit.

5. Ketenpartijen en andere sectoren

Het waterschap en de agrarische belangenorganisaties hanteren dit convenant als een groeimodel. Het betrekken van met name de ketenpartijen binnen de melkveesector (melkfabriek, voerleverancier, loonwerker, veehandelaar) kan het convenant meer slagkracht geven. In het kader van het uitvoeringsbesluit worden de kansen hiertoe verkend.

Vanzelfsprekend dienen ook andere sectoren dan de melkveehouderij zich aan de regelgeving voor erfafspoeling te houden. Als dit convenant zijn succes heeft bewezen wordt onderzocht of een dergelijke projectmatige aanpak ook voor deze sectoren (bijvoorbeeld intensieve veehouderij, akkerbouw) wenselijk is.

6. Aansturing

De convenantpartijen stellen een stuurgroep in. Per convenantpartij neemt daarin één bestuurlijke vertegenwoordiger zitting. De stuurgroep komt drie keer per jaar bijeen (februari, juni, oktober) om de voortgang van het convenant te bespreken en zo nodig tot bijstelling van de vastgelegde afspraken te besluiten. De stuurgroep wordt afwisselend voorgezeten door een vertegenwoordiger vanuit de agrarische partijen en het waterschap.

Zowel vanuit de landbouw als vanuit het waterschap wordt een projectleider aangewezen.

Elk van deze projectleiders is verantwoordelijk voor de interne ambtelijke aansturing van de werkzaamheden waarvoor zijn organisatie(s) aan de lat staat en voor de contacten met zijn bestuur. Ambtelijk zorgen de projectleiders voor de onderlinge afstemming tussen de partijen die zij vertegenwoordigen en bewaken de voortgang van het convenant in zijn geheel. In dat kader zijn ze ook verantwoordelijk voor het opstellen van het uitvoeringsbesluit.

De projectleiders bereiden de vergaderingen van de stuurgroep gezamenlijk voor. Bij toerbeurt fungeert één van de projectleiders als secretaris gekoppeld aan het voorzitterschap van de stuurgroep.

7. Aanpak, taakverdeling en planning

De convenantpartijen spreken voor de projectmatige aanpak om de erfafspoeling terug te dringen de volgende stappen op hoofdlijnen af. Door een goede afstemming versterken de verschillende stappen elkaar. De verdere operationele uitwerking van de verschillende stappen vindt zo nodig plaats in het uitvoeringsbesluit.

a. Het in beeld brengen van de nulsituatie

Over de precieze omvang van de verontreiniging van het oppervlaktewater door erfafspoeling zijn voor het werkgebied van Wetterskip Fryslân alleen indicatieve cijfers beschikbaar, gebaseerd op extrapolatie van steekproefonderzoek en doorvertaling van landelijke cijfers.

Voor de uitvoering van het convenant is een preciezer beeld van de nulsituatie gewenst. Dit is belangrijk voor een goede monitoring van de convenantresultaten. De convenantpartijen spreken af om hiervoor gezamenlijk een rekentool erfafspoeling te ontwikkelen. Het waterschap heeft hiervoor al het nodige voorwerk verricht.

Uitgangspunt is dat alle melkveebedrijven deze rekentool invullen.

De rekentool raamt de potentiële vuillast van een individueel bedrijf op basis van gegevens over de bedrijfsvoering en de inrichting van het erf. Daarbij worden verschillende werkprocessen en erfcompartimenten onderscheiden. Invulling van de rekentool draagt daarmee ook bij aan de bewustwording van de agrarische ondernemer in welke mate de verschillende bedrijfsonderdelen bijdragen aan de erfafspoeling en op welke punten derhalve actie vereist is.

Het waterschap neemt de technische realisatie van de rekentool op zich; de inhoudelijke uitwerking vindt door de convenantpartijen gezamenlijk plaats. De landbouwbelangen-organisaties zorgen voor het benodigde draagvlak (response) bij de bedrijven.

Uitvoering geschiedt in de periode maart - september 2015.

b. Het opdoen van praktische ervaring in de pilot Appelscha

In het kader van het Watergebiedsplan Appelscha trekken waterschap en de landbouw ter plaatse samen op bij de uitvoering van gezamenlijke inrichtingsopgaven. De aanpak van erfafspoeling heeft bij de ondernemers in dit gebied hoge prioriteit. Bovendien liggen er kansen om voor dit onderwerp werk met werk te maken.

De convenantpartijen spreken af het gebiedsproces in Appelscha te benutten om de werkwijze zoals in dit convenant vastgelegd, als pilot in de praktijk toe te passen. De (tussen)resultaten kunnen zo helpen het uitvoeringsbesluit verder aan te scherpen.

Voor het gebiedsproces Appelscha is een gezamenlijke projectgroep van LTO Noord en Wetterskip Fryslân verantwoordelijk. Deze projectgroep wordt ook belast met de uitvoering van de pilot erfafspoeling.

Uitvoering geschiedt in de periode maart – september 2015.

c. Het ontwikkelen en uitvoeren van een project 'Schoon erf'

Het project 'Schoon erf' moet de melkveehouders aanzetten tot concrete maatregelen om erfafspoeling terug te dringen. De opzet van het project is gebaseerd op de beïnvloedingstrits: voorlichting, bewustwording en gedragsverandering en omvat in elk geval de volgende elementen:

- Een uitvoeringsstrategie voor het project (keuze inzet instrumenten en prioritering bedrijven en of gebieden) gebaseerd op de uitkomsten van de nulmeting.
- Algemene informatie en bewustwordingsactiviteiten, via de eigen media, themabijeenkomsten en excursies. Ook wordt hiervoor de rekentool erfafspoeling ingezet.
- Een stimuleringsregeling voor bovenwettelijke inrichtingsmaatregelen.
- Individuele bedrijfsbezoeken/adviezen resulterend in concrete afspraken over de uitvoering van de gewenste maatregelen (zowel wat betreft de bedrijfsvoering als de inrichting van het erf).
- Deze afspraken vormen de basis voor een eventuele stimuleringsbijdrage en geven ook sturing aan het toezicht door het waterschap.
- Inspiratiebron voor de af te spreken maatregelen vormen de landelijk ontwikkelde adviezen zoals deze bijvoorbeeld zijn terug te vinden op de website www.goedboerenerf.nl. Tegelijkertijd moet het gaan om kosteneffectieve maatregelen die ook rekening houden met de specifieke bedrijfsomstandigheden. Melkveebedrijven met nieuwbouwplannen vormen daarom een prioritaire doelgroep.

De landbouworganisaties ontwikkelen en voeren dit project uit. Het waterschap levert desgevraagd een inhoudelijke en personele bijdrage aan de informatieactiviteiten en de bedrijfsafspraken. Basis voor het project 'Schoon erf' vormt de door de convenantpartijen gezamenlijk te ontwikkelen rekentool erfafspoeling.

Het concept projectplan wordt in september 2015 ingebracht in het uitvoeringsbesluit.

De uitvoering vindt plaats gedurende de looptijd van het convenant. In tijd en in aantal worden de projectactiviteiten afgestemd op het vastgelegde convenantresultaat dat uiterlijk in 2021 de nutriëntenemissie vanaf erven op melkveebedrijven met 80% is verminderd. Op basis daarvan moeten in het projectplan ook de jaarlijkse mijlpalen worden benoemd.

d. Aansluiting werkzaamheden Wetterskip Fryslân

Wetterskip Fryslân ondersteunt bij de uitvoering van zijn reguliere taken actief de uitvoering van het convenant. Hierbij krijgt erfafspoeling in de watertoetsprocedure voor ruimtelijke plannen van agrarische bedrijven extra aandacht. Daarnaast intensiveert het waterschap zijn toezichtbeleid voor wat betreft de erfafspoeling. De intensivering wordt afgestemd op de activiteiten van het convenant.

Tenslotte krijgt erfafspoeling meer focus in de communicatie van Wetterskip Fryslân (website, Informatieblad agrariërs).

8. Monitoring en evaluatie convenant

Vertrekpunt voor de monitoring is de nulmeting op basis van de rekentool erfafspoeling.

De rekentool wordt zo opgezet, dat agrariërs wijzigingen in hun bedrijfsomstandigheden per direct online kunnen invoeren. Deze wijzigingen en de voortgang van de overige convenantafspraken vormen de basis voor de voortgangsrapportage zoals periodiek te bespreken in de stuurgroep. De vastgelegde jaarlijkse mijlpalen vormen daarbij een belangrijk ijkpunt.

Halverwege de convenantsperiode, in 2018, vindt een meer omvattende tussentijdse evaluatie plaats, waarbij expliciet aan de orde komt of de afgesproken aanpak voldoende perspectief op succes biedt. De afsluitende evaluatie is gepland in de loop van 2020.

De voortgangsmonitoring richt zich op de vuillast, die van de erven van melkveebedrijven in het oppervlaktewater terecht komt. Conclusies over de effecten van de uitvoering van het convenant op de waterkwaliteit zelf kunnen op basis daarvan niet worden getrokken. Dat is ook moeilijk gelet op de diffuse relatie tussen de maatregelen op een individueel bedrijf en de waterkwaliteit in de hoofdwaterring, laat staan het KRW-waterlichaam.

Enig inzicht op dit punt is echter alleen al om inhoudelijke redenen wel gewenst.

Wetterskip Fryslân zal daarom een voorstel ontwikkelen om in een pilot de effecten van erfafspoeling op de waterkwaliteit via directe metingen in het oppervlaktewater langjarig te volgen. Dit monitoringplan wordt opgenomen in het uitvoeringsbesluit.

9. Financiering

De agrarische belangenorganisaties en Wetterskip Fryslân dragen elk vanuit hun eigen verantwoordelijkheid/taak bij aan de voor het welslagen van dit convenant benodigde middelen.

Voor aanvullende financiering dienen de partijen een gezamenlijk verzoek in voor POP3-subsidie en een daaraan verbonden bijdrage van de provincie Fryslân. Ook is het Ministerie van Infrastructuur en Milieu om financiële ondersteuning gevraagd.

De definitieve projectbegroting en financiering daarvan vormen onderdeel van het uitvoeringsbesluit.

10. Communicatie

Op basis van dit convenant stellen de partijen gezamenlijk een communicatieplan op.

Uitgangspunt daarbij is dat de algemene communicatie over het convenant loopt via de stuurgroep.

Specifieke communicatie over de verschillende onderdelen van het convenant geschiedt door de daarvoor primair verantwoordelijke convenantpartij(en).

Aldus overeengekomen en in viervoud opgemaakt.

Getekend te Leeuwarden, op 10 maart 2015.

Voor LTO Noord Fryslân,

G. Kooistra, voorzitter.

Voor Agrarische Jongeren Fryslân (AJF),

R. de Vries, voorzitter.

Voor Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV),

H. Wiegiersma, NMV-voorzitter regio Friesland.

Voor Wetterskip Fryslân,

Ir. P.A.E. van Erkelens, dijkgraaf.